

УДК 338.2:004(477)

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

*Воловельська І.В., к. е. н., доцент,
Мазіашвілі А.Р., аспірант (УкрДУЗТ)*

Зараз основним напрямом розвитку світової економіки можна назвати цифровізацію – тобто економіку, основою якої є цифрові технології. Вони охоплюють майже всі сфери діяльності суспільства. Більше того, з переходом до нової економіки пріоритети змістилися з боку фінансів у бік якості та моральних цінностей. Тобто змінюється концепція товару чи послуги – у ній з'являється творча та духовна складова.

Наразі вся світова економіка перебуває у стані цифрової революції, яка диктує нові умови для прийняття управлінських рішень на глобальному рівні у всіх сферах людського розвитку.

Щодо України, то саме цифровізація, тобто розвиток інформаційних цифрових інструментів, є одним із основних шляхів для входження її до ЄС та виходу на світовий ринок.

В Україні виділяється багато проблем на шляху цифровізації, який складається з купи ризиків та загроз, що заважають розвитку сучасних підприємств та країни у цілому. Тому ми проаналізували сучасний стан економіки та зробили пропозиції щодо рішення цих питань.

Ключові слова: економічна безпека, утворювальне задоволення, цифрова економіка, цифровізація, моделі управління підприємствами.

PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINIAN ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF GLOBAL DIGITALIZATION

*Volovelska I.V., Doctor of Economics, associate professor;
Maziashvili A.R., Postgraduate student (UkrSURT)*

At present, the main direction of development of the world economy can be safely called digitization - that is, the economy based on digital technologies. They cover almost all aspects of society's activities.

Moreover, with the transition to a new economy, priorities shifted from finance to quality and moral values. That is, the concept of a product or service is changing - a creative and spiritual component appears in it.

That is, if earlier the main emphasis was on profit, now the first place is capital investment in innovative developments and non-standard solutions to the tasks, the goal of which is to improve the quality of products and maximize consumer satisfaction.

The use of network models of enterprise management, as well as models that have recently appeared, such as crowdsourcing and crowdfunding.

These models imply the voluntary pooling and use of capital through Internet platforms for the purpose of joint business.

Currently, the entire world economy is in a state of digital revolution, which dictates new conditions for making management decisions at the global level in all areas of human development.

Digitization has given small companies and project teams the ability to create new products and bring them to market quickly on par with the big companies out there. This led to the beginning of the shift of "innovation centers" from large companies to small ones (startups, etc.).

Many scientists believe that the transition to digital technologies contributes to the transition of enterprises to online mode, which, in turn, requires new approaches to economic security.

As for Ukraine, digitalization, that is, the development of digital information tools, is one of the main tools for Ukraine's entry into the EU and entry into the world market.

In Ukraine, many problems stand out on the way to digitization, which constitutes many risks and threats that hinder the development of modern enterprises and the country as a whole. It should also be noted that Ukraine has an action program that will contribute to the transition of the domestic economy to a digital one by 2030.

However, the digital economy also has negative sides. Its main risks are: the transformation of some industries, which will lead to an increase in unemployment, and cybercrime.

Therefore, we analyzed the current state of the economy and made proposals for solving these issues.

Keywords: *economic security, creative pleasure, digital economy, digitization, enterprise management models.*

Постановка проблеми: Основні цілі системи економічної безпеки підприємств України, засновані на принципах створення задоволення і враховуючі вимоги сучасного розвитку нової світової моделі економіки, повинні сприяти не тільки підвищенню якості продукції в умовах агресивного зовнішнього оточення, а й відповідати основним світовим тенденціям. Для формування такої системи необхідно розглянути не тільки основні проблеми роботи підприємства, а й розвиток економіки в умовах глобальної цифровізації. У статті в повному обсязі висвітлено сучасні тренди світової економіки, зокрема України та запропоновано шляхи рішення основних питань, які стоять перед системою економічної безпеки вітчизняних підприємств залежно від вимог сучасного етапу світового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених складових загальної проблеми. Вагомий

внесок у вивчення поняття формування системи економічної безпеки підприємства внесли такі вчені, як Дикань В.Л., Панченко С.В., Воловельська І.В., Маслово В.О., Маковоз О.В.; Жадько К.С. [2,3,4, 5] та ін.

Питання щодо характеристики економік, зокрема цифрової, досліджували такі вчені, як; Дж. Пайн, Коптева Г.М.; Попов Е.В [1, 7,8,9,10, 11] та ін.

Однак слід зауважити, що всі запропоновані авторами питання рішення проблем системи економічної безпеки підприємств України в умовах глобальної цифровізації є недостатньо комплексними, що і стало підставою для написання статті.

Метою статті є: аналіз проблем сучасної системи економічної безпеки підприємств України в умовах глобальної цифровізації та розробка їх рішень, а саме: використання моделей краудсорсінг і краудфандінг, розвиток внутрішнього ринку розробки, використання та споживання інформаційно-

комунікаційних та цифрових технологій та інших рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення питань економічної безпеки не можливе без визначення рівня розвитку інституційних засад світових пріоритетів, а також рівня економічної трансформації бізнесу певної країни.

Наразі вся світова економіка перебуває у стані цифрової революції, яка диктує нові умови розвитку бізнесу у всіх сферах людського розвитку. Це з тим, що великі масиви інформації вимагають нових методів її обробки для подальшого прийняття управлінських рішень на глобальному масштабі.

Щодо України, то саме цифровізація, тобто розвиток інформаційних цифрових інструментів, є одним із основних інструментів входження її до ЄС та виходу на світовий ринок.

Відповідно до програми цифрового розвитку України, виділяються такі проблеми, що заважають розвитку в країні цифрових трендів [11]:

- відсутність зацікавленості державних установ щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства ;
- недосконалість існуючого законодавства щодо цифровізації;
- низький рівень покриття території країни інтернетом та цифровими інфраструктурами;
- неможливість доступу усіх громадян до окремих цифрових інфраструктур;
- недостатність доступу до інвестиційного капіталу;
- проблеми інститутів освіти відносно новітніх технологій та закріплення цифрових знань та умінь;
- проблеми з наповненням висококваліфікованими кадрами для розвитку цифрової економіки;
- низький рівень цифровізації державних послуг урядових установ;

- та інш.

Україна має програму дій, яка посприяє переходу вітчизняної економіки до цифрової до 2030 року. Цей сценарій передбачає наступне:

- 65% — частка цифрової економіки в загальному ВВП України до 2030 року;
- усі підприємства України, сільська місцевість, автомобільні та залізничні магістралі та фізичні особи будуть мати доступ до мережі Інтернет;
- уся країна матиме покриття 4-5 G;
- громадяни матимуть цифрову ідентифікацію (citizen-card, Mobile ID);
- створення комплексної системи економічної безпеки, в тому числі кібербезпеки, та захисту інтелектуальної власності;

Розвиток штучного інтелекту і розробка цифрових платформ та формування у зв'язку з цим спільної економіки (Sharing economy), яка ґрунтується на спільному використанні ресурсів, сервісів, можливостей усіма підприємствами.

Однак, цифрова економіка має і негативні сторони. Основні її ризики це: трансформація деяких галузей, що призведе до росту безробіття, та кіберзлочинності.

Цифровізація дала невеликим компаніям та проектним командам можливість створювати нові продукти та швидко виводити їх на ринок нарівні з присутніми там великими компаніями. Це призвело до початку зміщення «центрів інновацій» з великих компаній до малих (стартапів тощо).

Багато вчених вважають, що перехід до цифрових технологій сприяє переходу діяльності підприємств в онлайн режим, що, в свою чергу, потребує нових підходів до економічної безпеки [5].

Прогноз від впровадження цифрових технологій виглядає наступним чином (таблиця 1):

Таблиця 1

KPI цифровізації української економіки [7]

Показник	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Внутрішній ринок споживання, млрд. дол	3.0	4.5	6.0	8.0	10,0	12,0	14,0	16,0
Відсоток зростання ВВП	1,5	2,0	3,5	4,5	6,0	7,5	9,0	10,7

Вплив цифровізації визначається доданою вартістю, що створюється для кожної галузі економіки або сфери життя на макрорівні або для конкретного продукту чи послуги — на мікрорівні.

Ми виділили основні проблеми та ризику, які постають перед економічною безпекою зараз і пропонуємо найшвидші та найменш затратні шляхи їх вирішення. Для простоти сприйняття ми звели їх у таблицю 2.

Таблиця 2

Специфіка вітчизняних ризиків економічної безпеці підприємств в умовах глобального впровадження цифрових технологій

Проблема	Характеристика	Шляхи рішення
1	2	3
Організаційна структура	Неможливість змінення структури керування вітчизняними підприємствами, які використовують жорстку структуру ієрархій	Використання мережевих моделей управління підприємствами, а також такими моделями, які недавно з'явилися, як краудсорсінг і краудфандінг. Ці моделі мають на увазі добровільне об'єднання та використання капіталів за допомогою інтернет-платформ з метою сумісного ведення бізнесу
Продуктивність праці	Цифрові технології сприяють підвищенню продуктивності праці, проте їх впровадження підприємства стримують через консерватизм керівництва та досить велику вартість впровадження	Державні дотації інноваційних впроваджень, а також створення державних програм щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємств.
Інтелектуальний ресурс	Відсутність інтелектуальних ресурсів веде до відсутності інвестицій. Інвестори в даний час бажають вкладати кошти тільки в компанії, що мають значний обсяг інтелектуального потенціалу (Uber, Amazon) - цифрові платформи, що не мають фізичних активів	Розробка та використання штучного інтелекту, для чого необхідно на рівні держави створювати фахівців належного рівня. А також зробити потужну ІТ-інфраструктуру та запровадити систему електронної взаємодії відповідно до вимог ЄС, зокрема European Interoperability Framework 2.0.

1	2	3
Фінанси	У нових моделях економіки фінанси є визначальним чинником, оскільки ці моделі (краудсорсінг, краудфандінг) ґрунтуються на добровільних вкладеннях для реалізації інноваційних проєктів. Тут не прибуток є метою, а створення якісного продукту, послуги чи технології. Усе це призводить до появи нових ризиків, за умов підвищеної невизначеності зовнішнього середовища	Створення державних програм із захисту та сприяння діяльності цифрової інфраструктури. Створення комплексної системи ідентифікації та управління ризиками на основі створення захищеного зовнішнього середовища до всіх елементів такої системи
Законодавство	Як правило, чинне законодавство не встигає враховувати особливості нових моделей економіки та економічної безпеки. Тобто не завжди може гарантувати захист як виробників, так і споживачів	Спільна діяльність державних структур та приватного бізнесу, а також державна підтримка інноваційного розвитку в галузі цифрових технологій
Глобальна комунікація	Неможливість глобальної комунікації через недостатній розвиток "хмарних" технологій. Існує глобальна мережу передачі, до якої вітчизняних підприємств доступу немає чи він обмежений. Через це можливість їхнього функціонування обмежується лише локальними ринками	Розробити технології, що забезпечують доступ до глобальної системи даних. Забезпечити взаємодію уряду та приватного бізнесу
Безпека цифрових систем	На думку сучасних дослідників дана проблема виходить за рамки не тільки підприємств, але і держав і стає глобальною.	Розвиток внутрішнього ринку розробки, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Для цього держава має через відповідні податкові механізми здешевити вартість цифрових засобів, програмного забезпечення, комп'ютерної техніки та іншого цифрового обладнання

Виходячи з вищенаведеного, можна зазначити, що в Україні існує безліч проблем щодо участі у глобальній цифровізації і, особливо, це стосується питань, пов'язаних з економічною безпекою країни, підприємства, людини.

Вирішити ці проблеми, особливо у стані війни, в якій знаходиться наша країна, досить складно. Проте, ми вважаємо, що створення комплексної системи державних програм цифровізації за участю приватного капіталу зможе вирішити ці проблеми та посприяти

нейтралізації ризиків та повноцінному вступу України до цифрової економіки.

Висновок. Як ми бачимо, з проведеного аналізу, основним завданням забезпечення економічної безпеки підприємства сьогодні є прогнозування ризиків, пов'язаних з глобальною цифровізацією, оскільки на сьогоднішній день саме цифрові технології займають основне місце в розвитку сучасного суспільства. Їхнє впровадження підвищить рівень національного доходу країни та її переваги у глобальній конкурентній боротьбі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джозеф Пайн, Джеймс Гилмор «Економіка вражень». URL: <http://www.management.com.ua/marketing/mark212.html>).
2. Дикань В.Л. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей ВНЗ. - УкрДАЗТ, 2011. С. 270.
3. Дикань В.Л. Управління бізнесом: підручник: УкрДАЗТ, 2017. 315 с.
4. Дикань В.Л., Воловельская І.В. Концептуальні підходи до забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №64. С.1-18.
5. Жадько К.С. Організація виробничої та маркетингової діяльності малого і середнього бізнесу: *Монографія / за наук. ред. д.е.н., професора, академіка АЕНУ К. С. Жадька*. Дніпро: УМСФ, 2019. С. 224.
6. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018, № 31. С. 241. веб сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
7. Кирієнко А. В. *Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства*: дис. канд. екон. наук: 08.06.01 К., 2000. 186 с.
8. Кузьменко А. *Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам*. веб сайт. URL: [https://economics.kntu.kr.ua/archive/5\(38\)/38_Zhadko.html](https://economics.kntu.kr.ua/archive/5(38)/38_Zhadko.html) (дата звернення: 05.04.2024).
9. Оцінка експертів ініціативи «Цифрова адженда України», ГС «Хай-Тек Офіс Україна», ГС Digital Transformation Institute. веб сайт. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-13>)).
10. Звіт DBT Center «Цифровий вир або як цифрова революція реформує промисловість» (Digital Vortex: How Digital Disruption is Redefining Industries) URL: <https://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/industry-solutions/digital-vortex-report.pdf>.
11. Коптева Г.М. Економічна безпека як критерій оцінки бізнес-процесів підприємства *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. Випуск 2 (113). С. 133-138.
12. Попов Е.В. Проблеми економічної безпеки цифрового суспільства в умовах глобалізації. *Економіка регіонів*. 2018. № 4. С. 1088–1101.
13. Ablyazov T., Asaul V. On competitive potential of organization under conditions of new industrial base formation. *SHS Web of Conferences*. 2018. Vol. 44.

REFERENCES

1. Joseph Pine, James Gilmore "Economics Impressed", web site. URL: <http://www.management.com.ua/marketing/mark212.html> .
2. Dykan V.L. Economic security of the enterprise : *study guide for students of economic specialties of universities*. - UkrDAZT, 2011. P. 270.
3. Dykan V.L. Business management [Text]: textbook: UkrDAZT, 2017. P. 315.

4. Dykan V.L., Volovelskaya I.V. Conceptual approaches to ensuring the economic security of the enterprise // *Herald of the economy of transport and industry*. - 2018.-№64.-P.1-18.
5. Zhadko K.S. Organization of production and marketing activities of small and medium-sized businesses: *Monograph* / by science. ed. Doctor of Economics, professor, academician of AENU K. S. Zhadka. Dnipro: UMSF, 2019. P. 224.
6. Law of Ukraine "On National Security of Ukraine". *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*. 2018, No. 31. P. 241. website. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (date of application: 05.04.2024).
7. Kiriienko A. V. *The mechanism of achieving and maintaining the economic security of the enterprise*: diss. Ph.D. economy Sciences: 08.06.01 K., 2000. 186 p.
8. Kuzmenko A. *Problems of conformity of the strategy and system of security of Ukraine with national needs*. website. URL: [https://economics.kntu.kr.ua/archive/5\(38\)/38_Zhadko.html](https://economics.kntu.kr.ua/archive/5(38)/38_Zhadko.html) (access date: 05.04.2024).
9. Expert assessment of the "Digital Agenda of Ukraine" initiative, *Hi-Tech Office Ukraine, GS Digital Transformation Institute website*. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-foventoynu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-13>)).
10. Report of the DBT Center "Digital Vortex: How Digital Disruption is Redefining Industries" (Digital Vortex: How Digital Disruption is Redefining Industries) [Electronic resource]. website. URL: <https://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/industry-solutions/digital-vortex-report.pdf>.
11. Kopteva H.M. *Economic security as a criterion for evaluating business processes of the enterprise State and regions*. Series: Economy and entrepreneurship. 2020. Issue 2 (113). P. 133-138.
12. Popov E.V. *Problems of economic security of the digital society in the conditions of globalization. Economy of regions*. – 2018. – No. 4. – P. 1088–1101.
13. Ablyazov T. *On competitive potential of organization under conditions of new industrial base formation. SHS Web of Conferences. 2018* / T. Ablyazov, V. Asaul // SHS Web of Conferences. - 2018. - Vol. 44.